

„URÁNIA”
MAGYAR TUDOMÁNYOS EGYESÜLET.
NÉPSZERŰ TUDOMÁNYOS FELOLVASÁSOK.
20.

AZ ALKOHOL

ÍRTA

Dr. STEIN FÜLOP

39. KÉPPEL

BUDAPEST
HORNÝÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDV. KÖNYVNYOMDÁJA
1906.

1. Alkimista mívelhely.

(1. kép). Ódon dolgozószobájában régi könyvek és titokzatos készülékek között elmerengve ül a tudós. Évek hosszú során át azon fáradozott, hogy megtalálja azt az anyagot, amelyet az elmúlt évszázadok tudósai hiába kerestek és amelynek keresésére a legtöbb esetben életüket áldozták: a bölcsek követ. Az emberiség mindig a pénz, a hatalom, az arany után vágyódott és miután e nemes ércet csak kisebb mennyiségben találhatták a természetben, ősrégi idők óta törték a fejüket azon, hogy nemtelen fémekből nemeset, aranyat tudjanak csinálni. Ebből az igyekvésből valóságos tudomány keletkezett, az aranycsinálás tudománya, az alkímia. Az alkimista tudósok felfogása szerint kell léteznie olyan anyagnak; amely a közönséges fémekből nemes fémeket, ólomból ezüstöt, réz-

aranyat tud csinálni és amely egyúttal minden betegséget meggyógyít. Ezt az anyagot, amelyet bölcsek kövének neveztek el, keresi a mi tudósunk is és elszoruló szívvel, hogy egy emberöltő munkája hiába és hasztalan. Ekkor különös éltető és izgató illat üti meg orrát és kutatván az eredetét, csakhamar észreveszi, hogy az egy retorlát, odadobott és erjedésnek indult ételmaradékokból töltött fel. Nagy találmány sejtelmétől áthatva lázas buzgósággal hozzáfog a különös tünetemény okának kiderítéséhez. Hosszas fáradozásainak gyümölcse egy különös anyag, amelyről kezdetben azt hiszi, hogy a legáldásosabb tulajdonságokkal bír: megszépíti a világot, elúzi a gondot és visszavarázsolja az ifjúság erejét és életkedvét. Albban a tántoríthatatlan meggyőződésben, hogyha aranyat nem tudott is csinálni, de legalább megtalálta az emberiség sorsát és hogy találmányával az emberiségre újabb, boldogabb korszak nyílik, csakhamar világgá kürtöli találmányát és elnevezi azt népe, az arab nép nyelvén finomnak; édesnek – alkoholnak.

De irtózatos csalódás éri, mert borzadva kell észlelnie, hogy a fényes tulajdonságok csak látszólag fényesek, hogy az új csodaszerből iszik, az vidám és jókedvű lesz ugyan tőle, minden bűt, bajt, gondot felejt, de ez csak ideig-óráig, tart, mert utána csömör és undorézés, fájdalom, betegség következik. A pillanatnyi feléledésre kétszeres elernyedés, a könnyebbülés és boldogság érzetere a kétszeres levertség és nyomottság. Betetézi csalódását az a szomorú tapasztalat, hogy a tüzes ital mindig újabb meg újabb mértéktelen élvezetre csábít és hogy szomorú kísérete betegség, a szükség, a nyomor, a bűn, a halál. (2. kép). Találmányának váratlan hatásától mélyen lesújtva ablakánál áll a tudós és aggódva tekint a sötét

csillagtalan, viharos éjszakába. És zúgó szélvész száguld el ablaka alatt, maga előtt hajtván szerencsétlen felfedezése áldozatainak beláthatatlan sorát. A tudós hallja az italával tönkretettek panaszát, jajgatását, káromlását, látja eltorzult arcukat, fenyegető karjaikat. Irtózat és kétségbeesés fogja el, neki rohan a szélvésznek, de őt is meg-

2. A tudós és áldozatai.

ragadia a végtelen örvénn. elsodorja és soha többé el nem
 Így szól a monda! Szemléljük, mit mond ezzel szemben a tudomány és az élet.

l Az alkohol mérges hatású anyag, amely az úgynevezett szeszes italoknak főalkatrésze és amely cukor, vagy cukortartalmú anyagok erjesztése által jön létre. Így lesz alkohol a szőlőben levő szőlőcukorból a borban, a csírázó árpából

vagy malátából a sörben, a rozs és burgonya keményítőből pedig tiszta alkohol, vagy népszerűen borszesz lesz, melynek vízzel való hígítása – a pálinka. Ezt gyümölcsökből úgymint szilvából, cseresznyéből, barackból, bogyók (így borókából), aztán nádcukorból s más effélékből is ták készíteni. Cukorral és különböző illó olajokkal készített pálinka a likőr.

Mindezek az italok, amelyeket általánosan szeszes italok is nevezünk, alkoholt, – vagy hogy vegytani nevén nevezzük, aethyl-alkoholt (olvasd: etilalkoholt) – tartalmaznak, azonban különböző mennyiségben. 100 liter sörben átlag véve 4 és fél liter alkohol van, 100 liter borban 8 liter. A pálinkában annyi az alkohol, amennyit beleönt készítője, néha csak 15 liter, de csinálnak olyan erős pálinkát is, hogy fele víz és fele alkohol.

Arra a kérdésre, hogy e három ital közül melyik a legkevésbé veszedelmes? nagyon különböző válaszokat kapunk, gyakrabban hallhatjuk, hogy csak az úgynevezett mesés szeszes italok az igazán veszedelmesek, vagyis a pálinka, a rum, meg a különböző likőrök. Vannak igen beképzelt emberek, akik abban a téves meggyőződésben ének, hogy az úgynevezett természetes szeszes ital, vagyis a bor, nem ártalmas, és a sör még kevésbé. Pedig hát ez esztelen beszéd, mert először is tudnunk kell, hogy természetes szeszes ital nincs is, szeszes italt ugyanis a természet nem állít elő, azt mindig az ember csinálja. Vagy magától ér talán a bor? Aki ezt mondaná, kinevetnök, mert azt mindenki tudja, hogy a természetben nincs bor, csak szőlő és hogy annak a nedve, amint szüretkor (3. kép) kiszajtolnak, még csak must, s hogy a must csak később változik borrá, ha a hordóban kiforrtja magát. Ugyanis a levegőben alig és mindenütt úszkáló parányi erjesztő gombák jutnak

a mustba, és a benne levő cukrot ezek változtatják át alkohollá. Ha emberi kéz ki nem sajtolná a szőlő levét, és hordóba nem töltené, sohasem lenne belőle bor. Más eljárással és más anyagokból, de szintén erjesztés útján csinálják a sört is. Ennek az előállítására nagy gyárat építenek, (4. kép), amelyekben az árpát mesterségesen csiráztatják, szárítják, a benne levő keményítőt vízzel hígítják, erjedésre bírják, mindenféle más anyaggal keverik, amíg

3. szüret

kával jár, akár kis üstön főzi otthon a gazdaember, akár nagy szeszgyárakban csinálják. Mind a hármát, a bort, sört, pálinkát csinálni kell tehát, de nemcsak ebben hasonlóak, hanem abban is, hogy egyformán veszedelmesek, minden a szesztartalomtól függ; a legfinomabb tokaji bor csak akkor jobb a bundapálinkánál, ha az ember egyforma

4. Sörgyár pinczéje.

sokat iszik belőlük. De rendszeren aki megelégszik egy deci pálinkával, nem elégszik meg egy deci borral, hanem megiszik hárommal is, s ennyi borban már annyi a tiszta alkohol, mint egy deciliter pálinkában. Így aztán a szerzetre nézve tökéletesen mindegy, hogy melyikkel mérgezték meg. A betegség annál nagyobb lesz, amennyivel

több alkohol jutott a vérbe, akár a tokaji bor, akár a pálinka útján. Ezzel legyünk tisztában, és legyen erkölcsi bátorságunk bárkivel szemben ki is mondani.

A sört és a bort a legrégebb idők óta ismerik, míg a pálinka a középkor találmánya. És épen olyan régóta ismeretes az az undorító állapot is, amelybe az az ember jut, aki valami szeszes italból egyszerre sokat iszik. Az orvosok szép kifejezést használnak e csúf állapotra, tudniillik hevenyalkoholmérgezésnek nevezik, köznyelven azonban részegségnek mondják ezt, némely vidéken ittasságnak. Sok, számtalan csúfneve van még ezenkívül a részeg ember állapotának, amelyeket a nép kíméletlen gúnnyal alkalmaz; egy tudósunk, Lehr Albert, az akadémia hírneves tagja, valami kétezer ilyen szót szedett össze, amely mind azt mutatja, hogy a részegséget minden ember megvetésre és kicsúfolásra való súlyos erkölcsi hibának ítéli.

De nemcsak manapság vagyunk ilyen szigorúak, a bibliában, a történelemben, hagyományokban és legendákban mindenütt ráakadunk arra, hogy az ittasságot mindenkor szégyenletes dolognak tartották. Így általánosan ismeretes, hogy a bor mindjárt feltalálásakor milyen bajt okozott. Noé találta föl, ő ivott belőle először és nem ismervén annak erejét, ő lett a világon a legelső részeg ember (5. kép). A büntetés az ő részegségét is nyomon kísérte. Állathoz hasonló állapotba jutott, így látlak meg a fiai, és ezek egyike megbotránkozott rajta. Noé aztán ezt a fiát elüzte magától, s átok alá vetette ivadékostul; ők lettek a fekete emberek, a ma is félig állati állapotban élő szerecsenek. A történelemből tudjuk továbbá, hogy egy régi nép, a spártaiak az ittas embert elrettentő például akarták odaállítani gyermekeik elé, hogy őket a szeges italok ivásától visszatartsák. E végre leitatták a

rabszolgákat (6. kép), és amikor ezek egész állatias állaga jutottak, megmutatták nekik. Mennyire ismerték a rögök az alkohol káros hatását, kitetszik abból is, hogy az olimpiai versenyekhez csak azokat az ifjakat bocsátották, akik a versenyekre való, hónapokig tartó előkészületek és gyakorlatok alatt a szeszes italoktól teljesen tartózkodtak. A sportegyletekben ma is a versenyre készülőknek teljesen tartózkodniuk kell mindenféle szeszes italtól.

Ők még csak sejtették, mi azonban már tudjuk, hogy

5. A részeg Noé.

a szesz nemcsak részegséget okoz, amit másnapra kialszik az ember, de számos súlyos belső betegség is származik belőle. A szesznek mindenekelőtt erős maró hatása van. Ha az ujjunkat megvágjuk, cseppentsünk csak a sebre egy kis szeszt, mindjárt égető fájdalmat érzünk. Amikor a szeszt a szánkba vesszük, a fájdalom ismét jelentkezik, mert a finom nyálkás hárttyát, amivel az ember szája ki van bélelve, a szesz szintén megtámadja. Ezt azonban kibírja az ember, mert a szeszt gyorsan lenyeli, azaz a szájából a gyomrába jut a szesz, és ott kezd csak meg

pusztító munkáját. A gyomor ugyanis gyorsan felszívja a vérbe, a vér pedig elviszi magával az egész testbe és lerakja a sejtekbe, amelyekből az emberi test föl van építve, mint téglából a fal. Ezek a sejtek igen finom apró részecskék, és az alkohol ezeket megtámadja, sőt részben tönkreteszi. Minél érzékenyebb, minél finomabb a testi szervezetünk valamelyik része, annál érzékenyebb, finomabb sejtekből

6. A részeg rabszolga a spártai gyermekek előtt.

áll, és annál jobban szenved is az alkohol mérges hatásától; az alkohol tehát legérzékenyebb sejtjeinkben, az idegsejtekben, vagyis az idegrendszerben okozza a legnagyobb pusztítást.

Az idegrendszer középpontja fejünkben, az agyvelőben van. Fejünkkel gondolkozunk, agyvelőnkben fészkel az értelem, a tudás, a megfontolás, egyszóval mindaz, ami az embert az állattól megkülönbözteti. Az alkohol pedig épen az agyban levő idegsejteket támadja meg a legerősebben, mert ezek a legfinomabbak, és mindjárt kezdetben meg-

akasztja működésüket, azaz megnehezíti a szellemi munkát, melyik embernek elég, ha csak háromnegyed liter sört megiszik, vagy 3-4 deciliter bort, és attól már olyan, mintha kicserélték volna, az egyiket elhagyja minden józan megfontolása, a másik szellemi munkára egészen képtelenné válik.

De ha ennél kevesebb szeszes italt iszunk, mondják, akik szeretik a bort, ha mértékletesen élünk vele, úgy-e, ők akkor sokkal könnyebben és élénkebben tudunk gondolkodni, és a munkánk is könnyebben megy? Nos, hát ha ilyen beszédet hallunk, válaszoljuk rá azt, hogy aki itallal bírja magát a munkára serkenteni, az olyat tesz, mintha forró vízzel öntözné a virágot, hogy hamarabb nyílják. Mert az igaz, hogy az italtól élénkebb lesz kezdetben az ember, de csak a nyelve pereg gyorsabban és a szája jár szaporábban, nem pedig az esze. Könnyebben és többit beszél, de lassabban gondolkozik, tehát nem fontolja meg előre, mit mond, s ezért sok ostobaságot szalaszt ki a száján, amitől akárhányszor maga is nyomban megdöbben. Van azonban olyan ember is, aki ezt a körülményt nem ismeri fel, aki nem is veszi észre, hogy félrebeszél, mert az alkohol az ítélőtehetségét megzavarja és így hibásan ítéli meg a leüzdendő feladatokat és nehézségeket is, és kevésbé érzi a fájdalmat, a gondot és a bűt. Így lesz az alkohol gondúzó, bűlejtő. Ha pedig valaki már sokat iszik, végre nem tájékozódik helyesen, a körülötte történő dolgokat nem tudja megfigyelni, egyáltalában nem bír valamit megmagyarázni, vagy megérteni, figyelmét összpontosítani, saját magára, vagy másnak a szellemi működését megítélni. Hiányzik tiszta megfontolása és szavainak s tetteinek megítélése, tilmas fecsegés, közönséges frázisok és rossz élcek jellemzik a beszédét. Izgatott kedélyállapotában már nagyon

csekély ingerre is erőszakos cselekedetekkel válaszol. így a korcsmából hazatérő ittas embert már a legkisebb dolog is kihúzza türelméből. Ha az ittassághoz még a családnak anyagi nyomora járul, amint azt sajnos, minduntalan látjuk, mert az egyik a másiktól folyik, akkor csakhamar kínos és vérfagyasztó jelenetek váltják fel az azelőtt boldog család házibékéjét. A család hiába várja haza a családfőt, aki a hetibérrel zsebében engedett a jó barátok felhívásának. (7. kép.) Ezek unszolják, ne legyen olyan gyáva.

7. Csábítás a korcsma látogatására.

vagy anyámasszony katonája, az egész heti munka után egyszer pihenni és mulatni is kell, azt minden férfi megteszi. Könnyen enged a csábításnak, hiszen tapasztalta már az alkohol gondúzó hatását, és amíg ő vidáman poharazgat, családja hiába várja őt és a hetibért, amely már oly sürgősen kell kenyérré. Ha végre jól beborozva, vagy bepálin-

kázva hazatér, otthon az éhező család szemrehányása, vagy csak csöndes siránkozása rendszerint éktelen dühre faszítja. (8. kép). Lárázik, szitkozódik, szétrombol mindent, ami kezeügyébe akad, neki megy asszonynak, gyermeknek és nem egy nyomorék ilyen órára vezetheti vissza nvedéseinek kezdetét. Ez az alapja az ittas állapot-

8. A részeg ember garázdálkodása családja körében.

ban elkövetett bűntetteknek is. Egy jelentéktelen szóváltás a korcsmában, egy sértő felkiáltás, verekedés, a kés ki-repül a zsebből és egy pillanat alatt lábainál fekszik vérebe fagyva a szerencsétlen áldozat. (9. kép.) És hányszor közvetett okozója az alkohol a testi sér-téseknek és az emberölésnek, egy a középkorból átszár-mazott barbár szokás, a párbaj révén. (10. kép). Száz pár-baj közül 75 rendszeren abból kezdődik, hogy ivás közben a

legjobb barátok összeszólalkoznak és zavart fejjel, minden ok nélkül, megsértik egymást.

Majd további ivásnál az öntudat mind jobban elhomályosul, az alkohol bénító hatása mind jobban érvényesül, az egész ember tehetetlen, beszédje érthetetlen, kezeit használni nem tudja, (11. kép), lábain megállani nem tud s rendszerint az utcai gyermekek nagy örömére a sárban

9. Gyilkosság a kocsmában.

fetreng. Végre a mérgezés tetőpontján súlyos álomba, teljes öntudatlansági állapotba merül, a mikor a hirtelen halál eset, a gutaütés sem ritka.

Ha azonban a mérgezés nem halálos, akkor a vele járó elváltozások a különböző szervekben rövidebb-hosszabb idő alatt megszűnnek és az összes tünetek lezajlanak. Egyetlen egy részegséget, vagyis szeszmérgezést, még ha súlyos volt is, a szervezet a maga természetes erejénél fogva teljesen

leverhet és az elváltozások többnyire teljesen gyógyulnak. De ha a mérgezés gyakran ismétlődik, akkor a különböző mérvekben marandó elváltozások fejlődnek ki; az ember maga észre se tudja venni, hogy miképen, de egyszerre csak kifejlődik nála az a szörnyű betegség, amelyet iszákosságnak, idült alkoholizmusnak nevezünk.

10. Párbaj

És ehhez nem is szükséges az úgynevezett mértéktelenség. Vannak ugyanis egyének, akiknél a megszokott mindennapos szeszfogyasztás mellett, még ha az azon határok között történik is, amelyet rendszerint mértékletes ivásnak szoktunk nevezni, az idült alkoholizmus tünetei épp úgy kilódhatnak. Hiszen a bár csekély, de mindennapos ingerek hatása végre is összegeződik azáltal, hogy a szeszivás által előidézett kóros elváltozás még meg sem gyógyult teljesen, midőn újabb ivás újabb pusztítást okoz. A kóros elváltozások összes szerveinkben, különösen a szívben és a vérben, az agyban, a májban és vesékben különböző alakban és fokban nyilvánulnak, amire nézve csak alárendelt

fontosságú, vajjon az alkoholt bor, sör vagy pálinka alakjában szoktuk-e inni.

Eltételezve attól, hogy bor vagy sör ivásánál már maga a nagy mennyiségben bekebelezett folyadék is káros hatású, a nagyobb szesztartalmú italok, vagyis a pálinkafélék erősebben hatnak a szervezetnek azokra a részeire, amelyek közvetlenül érintkeznek velők, tehát a szájra, a nyelőcsőre, a gyomorra és a belekre, a többi szerv azonban nem érintkezik az itallal, azokhoz már csak a vérkeringés viszi el az alkoholt, rájuk nézve tehát teljesen közömbös, mit

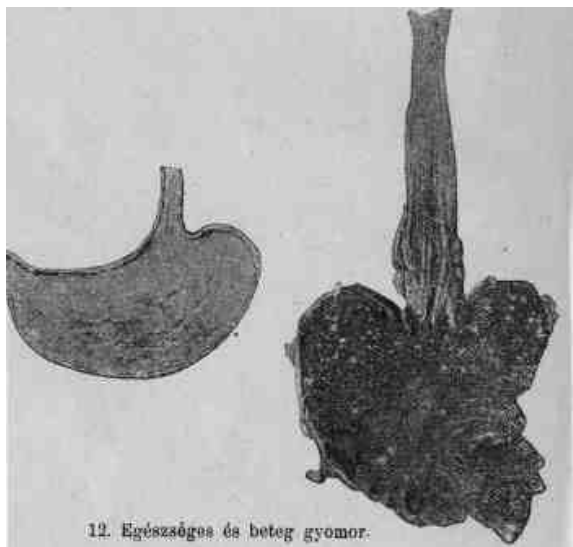

11. Az alkoholista az utca sarában fetreng.

ittünk. Ezekre a szervekre mindegy, hogy például 1 deci tiszta alkoholt 2 liter sörben, 1 liter borban, vagy 4 deci pálinka alakjában vettünk-e magunkhoz. Annak sincs tehát semmi értelme, ha valaki azzal akarja magát megnyugtatni, hogy ő mindig vízzel erősen hígítva issza a bort. Az alkohol

mégis bejut a fejébe, és ott épp úgy elvégzi a romboló hatását, mintha egészen tisztán itta volna. A különbség csak az, hogy aki erős szeszt iszik, hamarabb kap gyomor- és bélhurutot. Ha ezt a bajt elhanyagolják, idültté válik, és ez kellemetlen, sőt veszedelmes betegség. Az ilyen ember

gyomra az egészséges gyomorhoz képest (12. kép) teljesen el van fajulva. A gyomor állandó hurutja káros befolyást gyakorol a gyomor izomzatára, amely elveszti összehúzó képességét, amiáltal a gyomor lassankint kitágul. E gyomortágulás különösen gyakori sörivőknél, mert itt az alkohol izgató hatásához hozzájárul még az is, hogy a sörivásnál az elfogasztott nagymennyiségű folyadék maga is kitágítja a gyomort. Az iszákosok, a hiányos emésztés dacára, külö-

nősen a sörivók, eleinte még jól táplálóknak, kövérnek tűnnek fel, mert az alkohol elősegíti a zsírlerakodást, vagyis a hízást. De ez a zsírlerakodás, amint látni fogjuk, fontos szervekben is végbe megy és ezeknek működését megakasztja. Tehát ez az alkohol okozta testi gyarapodás hátrányos,

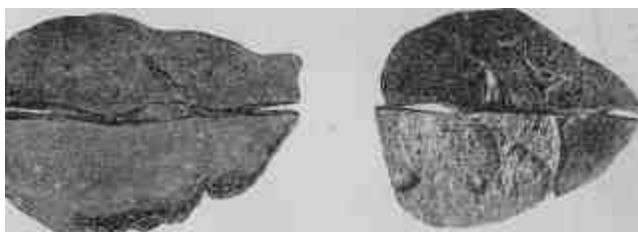

13. Józan és iszákos ember 20 és 32 éves korában.

nem a jól tápláltság, kövérség nem az egészség jele. Az alkohol lomhává, lustává tesz, az iszákos ember az izomerejét nem használja, az izomzat helyébe lépő zsiradék pedig nem tudja pótolni az izmok működését.

Ez már az illető egyénnek külsejében is kifejezésre jut. (13. kép) Ha két férfit összehasonlítunk, akik közül

az egyik iszákos, akkor azt fogjuk találni, hogy fiatal korában, a húszas években, amikor az alkohol még csak rövid ideig tudta kifejteni végzetes hatását, külsejükben nagy különbség nem fedezhető fel. Mindkettő életerős, egészségtől duzzadó ifjú. De az iszákos már magában

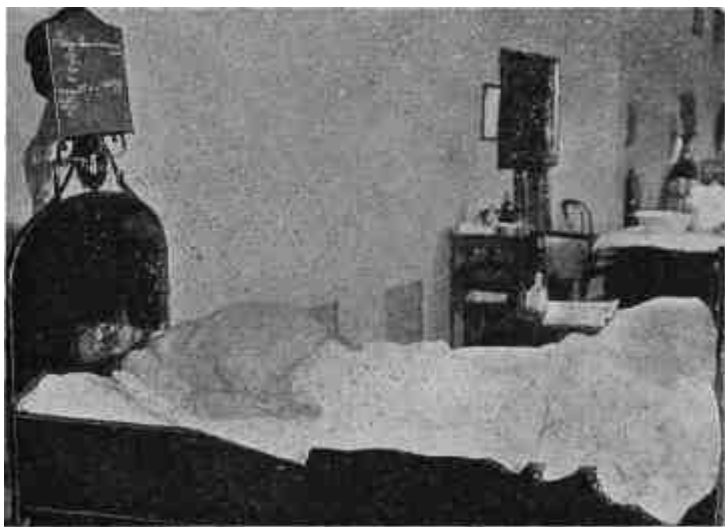

14. Egészséges és beteg máj.

hordja jövőre pusztulásának csiráját és minél idősebb lesz, annál élesebben tükröződik ez vissza a külsejében is. Már 10-15 év múlva óriási a különbség közöttük. A józan életű, a szesz italoktól tartózkodó még mindig erős, egészségtől duzzadó ember, aki arcának egészséges formájával és testének ruganyosságával büszkélkedhetik, az iszákos ellenben testi és szellemi munkához lusta alak, akinek vörös arcszíne, rezes orra megcáfolhatatlan bizonyítéka szokásos részegeskedésnek. És újabb 15 év múlva az iszákos már rendszerint elpusztult, de ha szervezetének alapja oly erős, hogy a szesz véglegesen tönkretenni nem tudja a legjobb esetben is időelőtt megöregedett, ráncos arcú, meggörnyedt, tehetetlen testi és szellemi nyomorék lesz belőle, míg a másik, habár az idő vasfoga rajta is nyomot hagyott, még mindig egyenes tartású, egészséges, munkaképes ember.

(4. kép). Az emésztés másik fontos szerve, amely még

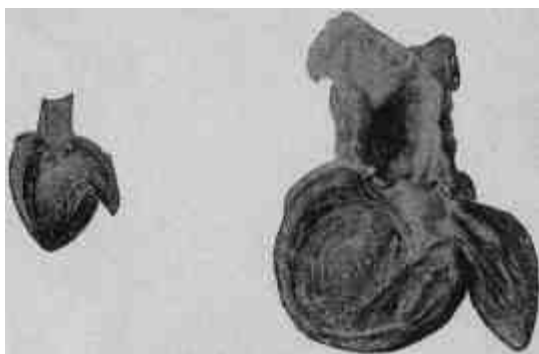
súlyosabban betegszik meg, a máj. E szervnek számos más működésén kívül az a fontos szerepe van, hogy a testünkben képződött, vagy a kívülről bevitt mérget szervezetünkben kiküszöbölni igyekszik. Szokásos alkoholfogyasztásnál ebben a működésében először is az említett zsírlerakódás következtében szenved kárt, a máj feltűnően nagyobbodik, elhájjasodik. További ivásnál pedig egyrészt gyulladásos állapot fejlődik ki, másrészt a májsejtek sorvadni kezdenek, szóval kifejlődik az a betegség, amelyet az orvosi tudomány idült alkoholos májgyulladásnak nevez. Ennél a bajnál a máj jelentékenyen megkeményedik, összezsugorodik, úgy hogy a rendszeren mintegy másfél kilogramm súlyú szerv a felére töpörödik össze s színében is elváltozik. Az ilyen módon megbetegedett máj súlyos emésztési és vérkeringési

15. Vízkórságban szenvedő ember.

betegségek előidézője; a hasbeli vérkeringés, amelynek útja a májon át visz, óriási zavart szenved, a vér a has ereiben, lépben, gyomorban, belekben pang, e szervek gyúladásba jutnak és egyszersmind (15. kép) nagyvízibetegség fejlődik ki. Nagymennyiségű, 15-20 liter folyadék gyülemlik össze az ilyen betegek hasában s évekre terjedő szenvedés és általános kimerülés mellett szinte megváltás rájuk a halál.

Ez a betegség jelentékeny számmal szedi áldozatait, mégpedig az élet javakorában, többnyire a 30-40-es

16. Egészséges és beteg szív.

években. De már 15-20 éves korban, sőt fiatalabbaknál is előfordul és ha a folyamat egyszer már megindult, semmiféle orvoslással sem lehet visszafejlődésre bírni. (6. kép). A részeges embernél leggyakrabban a szív és a vérerek változnak el. Annak a romboló hatásnak a megértésére, amely a megrögzött iszákosok vérkeringési szerveiben kifejlődik, szükséges tudnunk, hogy a szív több részből álló, billentyűkkel ellátott izmos tömlő, amelynek

szabályos összehúzódásai tartják keringésben a vért. A vérerek csöves fala pedig rugalmas rostokból és hártálykból áll és e rugalmas edényrendszer a szív működés jelentékeny segítségére szolgál. A szesz maró hatására az erekben épp úgy megindul a gyúladásos folyamat, amint azt a gyomorban láttuk és a vérerek rugalmas rostjai sorvadni, pusztulni kezdenek. Ezáltal a vérerek ellazulnak, kitágulnak s e tágulás főleg a nagy erekben olyan, hogy 3-4-szerese is lehet a rendesnek. Tágulnak természetesen a kisebb vérerek is. Feltűnővé válik ez különösen az arcon meg az orron, és ez az oka, hogy a részeges embereknek rendesen lilaszínűvé válik az arcuk színe, és rezes lesz az orruk. Sokkal nagyobb baj ennél azonban az, hogy a vérerek belső fala az alkoholtól időnap előtt megvastagszik és megkeményedik; ezt köznyelven a vérerek elmeszesedésének nevezik. Nagyon elterjedt betegség ez, az öreg emberek nagy része ebben hal el, az iszákosok azonban még aránylag fiatalon megkapják, és korán belepusztulnak. De első sorban maga a szív szenved a legmélyebbre ható kóros elváltozásokat. Már magában véve a zsírlerakódás az ezáltal megnagyobbodott szív működését megzavarja, azonkívül pedig az említett véredénybetegség, az úgynevezett elmeszesedés is jelentékenyen megnehezíti. E zavarokat a szív ideig-óráig valahogyan legyőzi azáltal, hogy erősebben dolgozik s így lassankint túlteng, azaz megvastagszik, épp úgy, mint ahogyan megvastagodnak a testgyakorlással rendszeresen foglalkozó férfiak karizmai és lábikrái. E megvastagodás, az úgynevezett szív túltengés, nemcsak vérkeringési zavarok miatt történik, hanem beáll mindazoknál, akik sok folyadékot szednek magukba. Az a sok ital ugyanis mind bejut a vérbe és így keresztül megy a szíven, amely azt magába szivattyúzza. A sok folyadék a szívnek sok dolgot ad, s az eredmény ismét

hogy a szív a sok munkától megvastagszik. Némely nagy ivónak akkorára nő a szíve, mint egy gyermekfej, vagyis a rendesnek háromszorosára, a hogy képünkön is látjuk, az orvosok az ilyen sörszívnek is hívják. Idővel azonban a nagyra nőtt szív ereje gyengül és kezdi felmondani a szolgálatot s többnyire a 40-es évek végén, vagy az 50-es évek során szokott bekövetkezni az az állapot, amelyet szív-elégtelenségnek neveznek és amely eleinte szédülésben, emésztési zavarokban, légzési nehézségekben nyilvánul meg, a vérkeringési zavarok súlyosbodásával vízkórságot halált okoz. A halál azonban az illetéknép megbetegedett embernél egész váratlanul, hirtelen is beállhat szívbénulás

17. Egészséges és beteg vese.

következtében, még mielőtt a vérkeringési zavarok kifejlődnek.

(17. kép). A vesékben ugyancsak kifejlődik egy idült gyulladásos folyamat az alkohol állandó izgató hatására, éppúgy, mint a májnál láttuk. Már egyszeri súlyos alkoholmérgezés is előidéző könnyű megbetegedést, idült alkoholmérgezésnél ez az izgató hatás állandósul, sőt összegelesen ez érthető oka az iszákosoknál oly gyakran ki-

fejlődő idült vesegyulladásoknak. A vesék eleintén jelentékenyen megnagyobbodnak, a rendesnek kétszeresére, háromszorosára megnőnek, majd pedig épp úgy, mint a májban, a vese működő sejtjei elsorvadnak és a vesék kezdenek zsugorodni, megkeményedni. E megbetegedés folytán azok a kóros anyagok, amelyek szervezetünkben mindig képződnek és amelyeknek nagy részét a veséknek kell a testből eltávolítaniok, a szervezetben felhalmozódnak, ami görcsöket és hányást okoz, mintha csak az ember meg lenne mérgezve, később vízibetegség lesz belőle, s ennek mindig halál a vége.

Legtöbbet szenved azonban az iszákos embernek az agyveleje, amit a szellemi munkájuk csökkenésén szemmel láthatólag észrevehetünk. Magában az agyban a legkülönbébb elváltozások keletkeznek. Vérérek is repednek meg az agyban, ez hirtelen, villámcsapásszerű halált, vagy évekig tartó bénulásokat, nyomorékságot és súlyos szenvedéseket okozhat. Ami pedig magát a szellemi erő működését illeti, az iszákos ember felfogása nehézkessé válik, újabb benyomásokat felvenni és feldolgozni kevésbé tud, látóköre szűkül, ítélete és emlékező tehetsége gyöngül, a betegsége által okozott helyzetét felfogni és megítélni nem bírja, magán uralkodni nem tud, magaviselete mindig botrányosabb lesz, erkölcsi érzéke pusztul, jelleme hanyatlik, ösztönének, szeszélyeinek vakon enged, gondolkozását, cselekvését csak ezek irányítják. Mindig fokozódó iszákossága esztelen erőszakosságra, brutalitásokra ragadja, egész tevékenysége célszerűtlen. Az ilyen beteg mindinkább önzőbb lesz, saját egyéniségét túlbecsüli és szenvedélye következményeiért, anyagi és erkölcsi romlásáért, elgyengült munkaképességéért mindent és mindenkit felelőssé tesz, csak magát és iszákos voltát nem. Másokat

gondolván saját nyomoráért, e gondolat mindig erősebben gyökeret ver benne és lassankint meggyőződésévé válik, hogy neki mindenki esküdt ellensége, aki őt üldözi. Majd tudadata jobban elhomályosodik, a kéjes mámor az ellenkezőbe csap át, tömeges érzéki csalódások lepik meg, sötét foltokat lát, fenyegető szöveget hall (18. kép), félelmi képzetei a végtelenségig fokozódnak, haját, ruháit tépi,

18. Delirium tremens.

rángatja, egyszóval kifejlődik nála a delirium tremens, az iszákossági őrjöngés borzalmas látományaival és izgalmaival, vagy a részegességből kifejlődött elmezavaroknak más faja. Borzalmas-szépen írja le ezt Zola „A pálinka” című regényében, élénk színekkel ecsetelvén azt a jelenetet, amelyben a sörházból visszatérő munkásember, teljes tudatával annak, (18. kép), hogy az alkohol őt már testileg félig elpusztította, munkaképességét aláásta, családját a nyomornak és

bűnnek tette ki, amikor magára hagyják, a gonosz barátai által eléje tett pálinkás üvegnek ellentállni nem tud. Az alkohol aláásta lelkierejét, jellemét, legjobb szándékai dacára ellenállhatatlanul vonzza őt a pálinka, félve kóstolja meg az első poharat, amely a másodikra bátorítja. A harmadikra már jogot formál és csakhamar kiürül az egész palack, ami elegendő, hogy az alkohol által már úgy

19. A kórházból visszatért beteg a pálinkás üveg- előtt.

is tönkretett, ellentállásra képtelen szervezetben az iszákosok elmebaját okozza, delirium tremens létrehoz. A vége az elmezavarral kapcsolatban, de rendszerint csak ennek többszörös kitörése után jelentkező, vagy néha elmezavar nélkül is lassan kifejlődő végleges és gyógyíthatatlan elbutulás, és munkásunk az örültek házában fejezi be szomorú pályafutását.

Ezek volnának az alkoholmérég közvetlen behatása

következtében jelentkező betegségek, de ezeken kívül az alkohol számos más betegségnél is fontos szerepet játszik, első sorban mindennemű elmebajnál, amelyeknél a hajlamot növeli, a kitörést elősegíti, a gyógyulást nehezebbé teszi. Különösen veszedelmes dolog, ha (20. kép) nyavalyatörős ember iszik szeszes italt; az ilyen beteg már igen kevés szeszes italtól is súlyosabb és gyakoribb görcsöket kap.

20. Nyavalyatörős beteg.

A szeszes italok ezeken kívül fogékonyá teszik az embert mindenféle betegségre. így köztudomású, hogy iszákos emberek sokkal könnyebben kapják meg a fertőző betegséget és sokkal nehezebben állják ki a lázas betegséget. Minden orvos tudja, hogy ha iszákos ember tüdőgyulást kap, abba rendesen bele is hal, és így van ez más betegségnél is. Ha sebészeti műtétről van szó, akkor az iszákosnál az elaltatással nagyon óvatosan kell bánni, mert az alkoholtól megrontott szervezet ezt rendszerint ki irtja, s az elaltatott ember nem ébred föl többé, a tüdővész kifejlődését semmi sem segítheti annyira mint az iszákosság. A tüdővész közvetlen okozói,

amint tudjuk, egészen apró, szemekkel észre nem vehető élő testecskék, a bacillusok, amelyek milliányi számban mindenütt feltalálhatók, s amelyeket még a levegővel is magunkba szívunk. De veszedelmesekké csak akkor válnak, ha az ember szervezetében alkalmas talajra akadnak. Míg ellenben a teljesen ép, egészséges ember, aki tágas, jól szellőzött lakásban, észszerű táplálkozás mellett él, nem nekik való talaj. Csak olyan embernél tudnak tovább szaporodni, aki nem táplálkozik eléggé, aki túlsúlyos, hiányosan szellőzött szobában alszik, aki szervezetét helytelen életmóddal, első sorban szeszes italokkal gyengítette, vagy akinek szervezete már születésétől kezdve szüleinek nyomorúságos, egészségtelen életmódja, iszákossága következtében meggyengült, tönkrement.

Mindezt a pusztítást az alkoholmérég még nagyobb arányban viszi véghez a gyermek zsenge szervezetében, úgy hogy a legcsekélyebb mennyiségű szeszes ital is elegendő, hogy a gyermeknek súlyos, helyrehozhatatlan károkat okozzon és így gyermeknek szeszes italt semmi körülmények között sem szabad adni.

A szeszes italok ivása az életet is megrövidíti. Ha megfigyeljük, hogy az egyes foglalkozások között melyiknél legnagyobb a halandóság, akkor azt találjuk, hogy a vendéglősök, pálinkások, sörfőzők és pincérek nagyobbrészt általában fiatal korukban halnak el, és sokkal kevesebb ér közülök öreg kort, mint a bányászok és ólom munkások közül, akik pedig eléggé nyomorúságos viszonyok közt élnek. Hogy a szesz az életet megrövidíti, a mellett ékesen szól számos angol és amerikai életbiztosító-társulat eljárása, amelyek olcsóbban biztosítják a bornemissza emberek életét, mint azokét, akik borral élnek.

Mindeddig csak azokról a pusztításokról beszéltünk, amelye-

az alkohol magában az alkoholt ivó emberben tesz. Erre azt lehetne mondani, hogy aki az élvezetet keresi, az viselje annak következményeit is. Csakhogy az alkohol olyanoknak is okoz szenvedéseket, akiknek nem jutott ilyrészt az alkohol örömeiből. Így már említettük, hogy a részegesek elhomályosodott öntudata, jellemének és erkölcsi erejének hanyatlása, nagy izgékonyasága milyen könnyen csábítja őket meggondolatlan, esztelen cselekedetekre, erőszakosságra, brutalitásokra, büntetésekre. Kiszámították, hogy a kéreléseket túlnyomó többségben szombat estétől hétfő délig követik el, tehát oly időben, amikor legtöbbször isznak az emberek. Hogy milyen az arány a józan és ittas állapotban elkövetett bűntények között, azt megértjük abból, ha például valamely városban egy év alatt 100 embert megölnek, azok közül 68 életben maradt volna, ha gyilkosuk nem lett volna részeg. Amikor másik száz embert akit életére nyomorékká tesznek, ezek közül is 75-nek részeg emberek okozzák a szerencsétlenségét. Ez a szám az a merényleteknél százból 76-ra, tehát az eseteknek mint $\frac{3}{4}$ -ére emelkedik. Be van bizonyítva, hogy Magyarországon 100 bűnös közül 44 azért kerül börtönbe, mert leitta magát, és részeg állapotában vétett a törvény ellen, ehhez a tapasztalatokhoz nem kell magyarázat, de az alkoholmérgezésnek legborzasztóbb hatása abban nyilvánul, hogy nem csak azt bünteti, aki szeszszel él, hanem, hogy az írás szavait idézzük: „büntetik az apák bűneit hetedízigen” az ártatlan utódokban, akik apáik kedteléséért egész életük szenvedéseivel bűnhődnek, és az utolsó évek észleletei és megfigyelései minden kétségkívül bebizonyították, hogy iszákos szülők gyermekei elgyengültek, elcsenevészedtek, elfajultak és hogy mindenféle betegséggel szemben kevesebb az ellentálló képes-

ségük. Különösen áll ez ismét a tüdővészre. Mind jobban hangoztatják, hogy a tüdővész fertőzés túlnyomó sok esetben már a gyermekkorban kezdődik, és hogy az iszákosok gyermekeinek elgyengült, beteges, elfajult szervezete legalkalmasabb talaja a bacillusok elszaporodásának és pusztító működésének. Ki is mutatták, hogy a gyermekeknel előforduló görcsös állapotok és elmebeli fogyatkozások, a (21. kép) hülyeség és nyavalyatörés milyen

21. Hülye ifjú.

szorosan összefügg szüleik iszákosságával. Figyelemmel kísérték 10 józan és 10 iszákos házaspárnak gyermekeit és azt tapasztalták, hogy az iszákos szülők 57 gyermeke közül 12 korán elhalt, 36 volt hülye, nyavalyatörős vagy nyomorék és csak kilenc ép, egészséges, ellenben a józan szülők 61 gyermeke közül 5 halt el korán, csak 6 volt beteges, és

maradt erős, egészséges. Kimutatták továbbá, hogy iszákos szülők gyermekei sokkal könnyebben esnek ragályos betegségekbe, hogy ezeket a betegségeket sokkal rosszabbul tudják elviselni, hogy ezekben a betegségekben több hal meg közülök, mint a józan szülők gyermekei közül. Tapasztalták továbbá kézzelfoghatólag, hogy ezek a gyermekek szellemi munkára kevésbé alkalmasak mint mások. A leg-

Az asszony gyermekeivel felkeresi férjét a kocsmában.

utóbbi időkben pedig azt is kiderítették, hogy iszákos szülők utódai nem tudják csecsemőiket saját anyatejükkal táplálni.

De vajjon nincs-e módunkban naponta meggyőződni az óriási anyagi nyomorról, amelyet a szeszes ital okoz! A családfentartó, aki eleinte barátai unszolására betért a kocsmába egy pohár borra, csakhamar érzi az alkoholnak oldó, gondűző hatását, amely hatás előidézésére azonban

mindig több-több alkohol szükséges. Csak a kocsmában érzi jól magát, ott talál fáradt teste és lelke számára üdülést, pihenést (22. kép). Nem viszi többé haza családjának a heti keresetét s hiába jön utána éhező neje a síró gyermekekkel, nem bírja őt többé ebből a mocsárból kihúzni, leküzdhetetlen már nála a szesz utáni szomjúság. Minden

23. Szombat este a pálinkás boltban.

nagyobb város külvárosainak pálinkamérései előtt, hétről hétre, minden szombat este ismétlődnek azok a valóban szívettépő jelenetek, amikor a munkásasszonyok tömegesen sírnak és rimázkodnak férjeiknek és fiaiknak, hogy jöjjenek naza a pálinkamérésből (23. kép), amely testi és szellemi romlásukat okozza, vagy ha már nem tudják ott hagyni, legalább adják oda a heti kereset egy részét az otthon éhező család legégetőbb szükségletei számára.

Gúnyos röhej, alávaló szitkozódás és nem ritkán tettleges bántalmazás a válasz. És amíg ők a kocsmában tovább dőzsölnek és kerestetüket hozzájuk méltó társaikkal elpocsékolják, az asszony, aki már a kiállott nélkülözések és gyermekei gondozása miatt munkát nem kereshet, magát bocsátja árúba, vagy gyermekeivel az utcasarokra áll és

24. Az iszákos kolduló családja.

(24. kép). Mindennapos kép a fényes nagy város életében. A gyermekek korán megismerkedve a nyomor és bűn minden fajával, az utcán nőnek fel, segítkezve a koldulásban, vagy apróbb lopásokat követnek el, hogy kenyeret szerezzenek. Kiinduló pontja ez ama vég-

zetes lejtőnek, amelynek végpontja, ha nem a korai halál, akkor a – fegyház.

De ha az alkohol ennyi betegséget, bűnt és nyomort okoz, miért élnek vele az emberek? Azért, mert legnagyobb-résük egy századok óta fennálló és az anyatejjel magukba szítt tévhitben ól, azt hiszi tudniillik, hogy az alkohol kis mértékben nemcsak nem árt, de még hasznos is, hogy az alkohol táplál, melegít, erőt ad a munkához és hogy nélküle el sem képzelhető jó kedv és kedélyesség. Pedig ez mind hazugság.

Még ha volna is valami kis tápláló ereje az alkoholnak, hogy tekinthessük tápláléknak, ha egyszersmind mérgező hatású, és ha az ember szervezetét, amelyet fenn kellene tartania, elpusztítja? A puskapor is fejleszt meleget, de azért senkinek sem jut eszébe, hogy a kályháját azzal tömje meg és azzal fűtsön, mert az első sorban a kályhát pusztítaná el. És milyen drága volna az alkohol, mint tápszert a kenyérhez meg a tejhez hasonlítva. A szegény ember a szeszért kiadott pénzzel éppen tízszeres értékű eleséget vehetne magának.

Téves az a nézet is, hogy az alkohol melegít. Az alkohol csak a meleg érzetét kelti és ezt is csak átmenetileg, rövid ideig, igazában pedig a testet lehűti. Ezt a hőmérővel ki is lehet mutatni. Különböztetés általánosan ismeretes, hogy ittas emberek könnyebben fagnak meg. Kevesen sejtik, amikor gyermekük kezébe az első poharat (25. kép) adják, hogy jobb kedve legyen, milyen végzetessé válhatik ez a gyermek további életére, és hogy a megfagyott részeg ember utolsó pohara ennek az első pohárnak a folyománya.

Téves látszat után ítélnék azok, akik azt állítják, hogy az alkohol erőt ad a munkához. Ha a munkás nem egészen tiszta fejjel lát a dolgához, ha csak keveset ivott is, már

nem tud lépést tartani a józannel, kevesebbet is dolgozik, rosszabbul is, a feje sincs helyén, a keze se biztos. Gyárakban, ahol darabszámra dolgoznak, az iszákos munkás mindig kevesebbet keres, mint a józan. Mikor az iszákos észreveszi, összeszedi minden erejét, hogy ő majd megmutatja, mit tud, és gyorsabban kezd dolgozni, amint kérkedve mondja: a munka csak úgy ég a kezében! De hajh, rövid ideig tart a dicsőség, mert a gyors munkáti hamar kifárad, és azután csak úgy immel-ámmal

mászkál, és amit csinál, nagyon távol áll a tökéletességtől, a munkája sokkal kevesebbet ér, mintha tiszta fejjel fogott volna hozzá, Szóval az italból már egy kevés is csökkenti munkaképességet, és a legjobb esetben sem tekinthető másnak, mint ostornak, amely az izmokat egész rövid ideig munkára felkorbácsolja, hogy azontúl teljesen hasznavehetlenné váljanak. Gyári munkások, akik gépek mellett állnak, másképen is megkeserülnek néha, hogy az italt isszák. Ha valaki a féléjszakát átdözsölte, és utána pár

órát alszik, nem mondható részegnek, munkába bocsátják tehát, a feje azonban kóvályog, gyakran megszédül, könnyen a gép kerekei közé kerül, és akkor vége az életének, vagy a testi épségének. A gyári szerencsétlenségekről ki van mutatva, hogy ezek is leginkább az iszákos embereket érik. Ami pedig az alkohol okozta gyönyörűségeket illeti, az alkoholnak épen abban áll a legvégzetesebb hatása, hogy a jó barát álarcában közelít felénk, kezdetben kellemes érzéseket kelt, ezek azonban később kimaradnak, és hogy

25. Az utolsó pohár.

felújulhassanak, ahhoz mindig nagyobb mennyiség szükséges és az alkohol e tulajdonsága az, amely a továbbvásra ösztökél.

Van egy orosz közmondás, amely azt mondja, hogy több veszett már a pálinkába, mint a tenger vizébe. A világtörténelem tele van megrázó esetekkel, amelyek e közmondás igazságát bizonyítják.

Minden idők és minden korszakok egyik legnagyobb emberével (26. kép) macedóniai Nagy Sándorral kezdhetjük a példák felsorolását. Őt világbíró Nagy Sándornak hívja a történelem, s hozzáfogható hatalmú uralkodót az emberiség csak kettőt-hármat tud felmutatni. Amint győzelmei mind nagyobb-nagyobb kincsek urává tették, Nagy Sándornak

26. Nagy Sándor.

fejébe szállt a dicsőség és egyszerre a keleti kény urak legmagasabb kicsapongásaiba merült. Udvarában leírhatatlan botrányos dőzsölés és garázdálkodás folyt éjjel-nappal, Nagy Sándor maga egyik mámorból a másikba dőlt, s amikor érzékei ernyedni kezdtek, kirántotta a kardját és leszúrta társait, hogy új izgalmakat szerezzen magának. E társak között volt legjobb barátja, Klitosz, aki öt évvel előbb 334-

ben a (27.kép) Granikosz folyó melletti ütközetben megmentette az ő életét. Klitosz csillapítani akarta Sándort, de vesztére, mert a részeg király leszúrta őt is. Sándor lelke mélyéből megbánta másnap e tettét, búskomorság vett rajta erőt, és felfogadta, hogy bort sohasem iszik többé. Erre annál több oka volt, mert vezérei előtt is hanyatlani kezdett a tekintélye s ezek összeesküdtek ellene. De alig fojtotta vérbe az összeesküvést, elindult India meghódítására s e hadjáratában kivívott nagy győzelmei elfeledtették vele Klitoszt és fogadalmát. Újabb kicsapongásokba merült, amíg

27. Nagy Sándor csatája.

végre is összeroskadt a véget nem érő dőzsölésben. Teljesen kimerülve kivitette magát a táborba, katonái még egyszer elvonultak előtte, erőtlen kézzel búcsút intett nekik, s ezzel vége volt a nagy terveknek, a viláгурalomnak, az mind belefulladt a borba. Sándor meghalt, fiatalon, alig 33 éves korában; birodalma felbomlott, felesége, fia nyomorultul pusztultak el. És ezt mind az alkohol tette.

A rómaiak történetéből is ismerünk számos esetet, amely szomorú például szolgál arra, hogy a részegeskedés miatt mily könnyen megy tönkre a legszebb, a legragyogóbb

pálya és omlik össze a legnagyobb uralom. Ezek közül a legérdekesebb az a küzdelem, amely az óvilág három leghatalmasabb embere, úgymint (28. kép) Octavianus, Európa ura, a később istenített Augustus császár (29. kép), Antonius, a keletnek, az akkor gazdag Ázsiának ura és (28. kép) Lepidus, Afrika ura között folyt a hatalmas római dalom birtokáért. A teljes erővel folyó küzdelemben

28. Octavianus Augustus.

Octavianusnak hozza meg a győzelmet az az alkohol, amelynek rabszolgái voltak az ő ellenfelei. A három nagy úr közt Lepidus volt a legrészegebb, már három év múlva minden birtokától, hatalmától megfosztotta és életfogytiglani börtönre vetette Octavianus. Még megrázóbb véget ért Antonius. Ez Egyiptomot akarta meghódítani, de bíborszínű vitorlás hajóján eléje utazott az odaaló királyné, (31. kép), Kleopátra, az ókor legbájosabb, legánsabb és legerkölcstelenebb asszonya, és ő tette

rabjává Antoniuszt. Meg van írva a történelemben, hogy Kleopátra e naptól fogva mindennap leitatta, résztvett tobzódásaiban, kacagott durva tréfáin, míg végre Antonius teljesen elfeledte Rómát, eltaszította feleségét és folytonos

2J. Marcus Antonius.

mámorában egyik római tartományt a másik után odaajándékozta Kleopátrának és gyermekeinek. Mikor emiatt Octavianus hadat gyűjtött ellene, Kleopátra, aki Róma birtokára vágyódott, rábírta Antoniuszt, hogy ő támadja meg Octa-

30. Lepidus.

vianust, de alig indultak meg roppant haddal Róma ellen, kikötöttek a bűbajos Számosz szigetén, és ott végét nem érő mulatozások, tánc, zene és orgiák közt töltötték az idejüket. Antoniusról följegyezték, hogy a háborúra gyűjtött

pénzt ünnepélyekre költötte, amelyekre meghívta nagy részt összes tisztjeit, altisztjeit, fölvaltva a legénységet is Számosz egész népét. És maga is, Bacchusnak öltözve részeg fővel táncolt a katonái előtt. Pedig akkor az egész világ fölötti egyeduralomról volt szó. Tudjuk a történelemből, hogy a részeges vezért tisztjei és katonái cserben hagyták, amikor Octavianus a következő évben Actium mellett megütközött vele. Erre Antonius és Kleopátra Egyiptomba menekültek, de Octavianus oda is követte őket. És ott is, az utolsó pillanatokban megint csak eszeveszett lakomákat ültek, majd a félelemtől, mámortól elernyedt test-

31. Kleopátra.

tel és lélekkel gyáván kegyelemért könyörögtek. De Octavianus kérlelhetetlen volt, megverte az utolsó seregüket is és elfogásukra indult. Ennek hírére Antonius kardjába dőlt, Kleopátra pedig (32. kép) mérges kígyókkal maratta halálra magát.

Milyen más példa ezzel szemben az Attiláé, a hunok nagy királyáé, akinek birodalma hazánk területén állott, s akinek népét őseink közé sorozzuk. Attila Keletről jött, de nem hozta a keleti erkölcstelenséget magával. Útjában

32. Kleopátra halála.

meghódított minden népet, leigázta egész Európát s amikor a görög császár követet küldött hozzá, ez a követ, akit Priscusnak hívtak, nem győzött eléggé csodálkozni, hogy a világ hatalmas ura a Tisza folyó melletti palotájában milyen mértékletesen és egyszerűen él. Priscus a tapasztalatairól bő jelentést írt a görög császárnak s ebben elmeséli, hogy (33. kép) Attila a lakomán, amelyre őt is

83. Attila lakomája.

meghívta, fakupából vizet ivott, míg körölte levő főemberei aranyserlegekből a legjobb borokat itták. De Attila ellen hiába is szóttek összeesküvéseket a vezérei, a katonái se adták fel neki az engedelmességet, sem el nem pártoltak tőle soha.

A magyar királyok közt van egy Antoniushoz hasonló az Árpádházi IV-ik, vagyis Kun László, akinek szomorúan érdekes történetét több írónk és művészünk földolgozta. IV-ik Lászlóról tudjuk, hogy rosszul nevelték,

engedték, hogy már gyermek korában szabadon követhesse ösztöneit s mikor 16 éves korában trónra jutott, semmi egyébhez nem értett, mint a verekedéshez meg a részegeskedéshez. Nem volt király, csak katona és korhely. Ezért a sátrakban lakó pogány kunok közt érezte csak jól magát és egy Edua nevű kun leányt akart feleségül venni. Itt dőzsölt éj-napon át cimborái társaságában és az ország dolgai-

34. Kun László és Habsburgi Rudolf.

val egyáltalában nem akart törődni. A történelem följegyezte, hogy állandó részegségében összevissza rendelkezett a legbolondabbul. A nádorokat és más országos méltóságokat egy napról a másikra hol elcsapta, hol kinevezte; két ilyen nagy úr egyszer az ivóasztalnál a király szemeláttára ölte meg egymást. Pedig IV-ik László nem volt rossz katona és mint vezér többször nagy sikereket ért el, hol a lázadó kunok, hol a betörő tatárok ellen, akiket tönkre vert. Legnagyobb hőstette azonban az, amelyet Ottokár cseh király

győzésével ért el a morvamezei ütközetben. Amikor a német fejedelmek Habsburgi Rudolfot császárrá választották, Ottokár nem ismerte el és Rudolf László királyhoz fordult segítségért. A német fejedelmek semlegesek maradtak, a rajnai választók elfordultak Rudolftól, sőt a brandenburgi örgróf egész hatalmával Ottokárhoz szegődött, aki különben a sziléziai és a lengyel herceg. Rudolfnak nem volt katonája, és Bécsben teljesen elhagyatva várta

35. Apaffy Mihály.

a csata eldőlését. De amint Ottokár megindította hadait, föl-kelt Kun László is hatalmas seregével és a morvamezei ütközetben tönkre verte a cseh sereget, sőt az ütközetben elesett maga Ottokár is. A korhely László király vitézsége e pillanatban a világtörténelemnek új irányt adott, ő emelte trónra a Habsburg uralkodó-házat. Rudolf az ütközet után 34. kép) föllengző szavakban mondott Lászlónak köszönetet. „Kimagaslasz a föld királyai közül, mondta neki.

oly hatalmasan állítottad talpra hadi erődöt, hogy azt kifejezni elégtelen a nyelv és a toll nem képes kellően magasztalni.” Maga Rudolf írta ezt meg így szóról szóra és az a László, akit így fölmagasztalt, a háború után visszatért a kunjai közé s addig dőzsölt köztük, amíg azok egy részegeskedésben töltött éjszaka után valami jelentéktelen okból meggyilkolták.

Újabbkori történelmünknek is van egy fejedelmi alakja, akinek részegeskedése végzetessé lett nemcsak önmagára, de családjára és egész hazájára is. Ez (35. kép) *Apaffy Mihály* az utolsó erdélyi fejedelem. A mohácsi vész után az elveszett magyar államiság utolsó menedéke Erdély volt, ahol nemzeti fejedelmek uralkodtak, akik bár névleg a török szultán hűbéresei, mégis elég önállóak voltak s a német császárokkal szemben is meg tudták védelmezni a magyar királyság függetlenségét. *Apaffy Mihályt* is a török ültette trónra, a fejedelem azonban javíthatatlanul részeges korhely volt, aki büszke volt rá, ha a sárga földig leihatta tanácsurait és rátartóan emlegette, hogy egy veder bort is megiszik egy ülő helyében. Részségében mindenféle rendeleteket aláírt; mindenható minisztere, a híres *Teleki Mihály*, összes ellenségeinek halálos ítéleteit ilyenkor irattá alá vele. Míg *Apaffynak* a felesége, az okos *Bornemisza Anna* élt és amíg *Apaffy* a *Teleki* tanácsait követte, még csak tűrhetően ment Erdély sorsa, de 1685-ben, amikor a nagy török vereségek után *Teleki* a bécsi udvarral való egyezséget ajánlotta, *Apaffy* az ingatag jellemű részeges emberek módjára csak kapkodott, de az egyezséget megkötni elmulasztotta. Mivel azonban emellett hadat sem gyűjtött, amikor 1687-ben a német császár katonái Erdélyben megjelentek, egy kardcsapás nélkül foglalhatták el országát. „Soha még ország ilyen nyomorultul nem

sülyedt szolgaságba”, írták az egykorú történétírók. De nemcsak Erdély veszett el akkor, hanem elveszett a magyar szabadság is, teljes másfélszáz esztendőre.

Láttuk, hogy az alkohol nagyobb mennyiségben milyen pusztításokat visz végbe és hogy kisebb mennyiségben sem nem táplál, sem nem melegít, sem erőt nem ad, tehát semmire sem hasznos. Láttuk továbbá, hogy már kisebb mennyiségekben is, ha naponkint élnek vele, milyen elvál-

36. Good-Templar gyermekmenhely.

tozásokat okozhat az ember szervezetében és hogy a tudomány nem tudja meghatározni azt a mértéket, amely általánosságban ártalmatlannak volna nevezhető. A tudomány csak annyit tud mondani, hogy minél kevesebb ebből a méregből, annál jobb, és hogy legjobbat tesz az az alkohol

amit meg nem iszunk. Ha tehát saját magunk és utódaink jólétét és kulturális fejlődését, valamint embertársaink biztonságát elő akarjuk mozdítani, akkor *óvakodnunk kell a szeszes italoktól.*

Ezt a társadalom be is látta és az úgynevezett kuitúrállamokban egymásután alakultak egyesületek, amelyeknek célja a hatalmas néprontónak, az alkoholnak hadat izenni és az alkohol okozta pusztításokat megszüntetni és korlátozni. Ezek közül az egyesületek közül, amelyeknek tulajdonképeni hazája Amerika, legtöbb eredményt tudtak elérni a szeszes italoktól való teljes tartózkodást hirdető, mint például a nemzetközi Good-Templar-rend (olvasd Gúd-Templár-rend) (36. kép). Ez az egyesület a legnagyobb gondot fordítja az iszákosság megelőzésére az által, hogy egyrészt azokat az erős akaratú felnőtt férfiakat és nőket, akik az alkohol élvezete által még nem szenvedtek, reábirják a szeszes italoktól való teljes tartózkodás példaadására, másrészt pedig, hogy a nép jövőjét, a gyermekeket is belevonják működésük körébe, őket a szeszes italoktól való tartózkodásra, az abstinentiára nevelik és így gyökeresen megakadályozzák azt, hogy iszákossá váljanak. Ugyanez az egyesület feladatai közé vette azonban azt is, hogy a már iszákossá vált egyéneket az iszákosság, az alkoholizmus betegségéből kigyógyítsa. Az iszákosság ellen pedig csak egy gyógyszerünk van: *nem inni. Nem: keveset inni; nem: ritkán inni; hanem: soha, semmit sem inni.* A Good Templar-rend igyekszik az iszákosok közül azokat, akiknek van még némi ellenálló erejük, a nem ivásra, a szeszes italoktól való teljes tartózkodásra bírni és őket ünnepélyes fogadalom letételével, valamint állhatatos tanítással és ellenőrzéssel a helyes úton megtartani. Ha a betegség már előrehaladt és az iszákos már

nem bír annyi lelkierővel, hogy fogadalmát megtartsa, ezt a beteget az iszákosok gyógyintézetébe kell vinni, itt egyrészt lehetetlenné van téve a szeszes italok élvezete, másrészt pedig az orvosok igyekeznek a beteg lelkére hatni és őt további életére az alkohol élvezetétől teljesen leszoktatni. Ha a beteget elbocsátják onnan, ami legkorábban hat hónap múlva történik meg, akkor ismét szükségé-

37. Alkoholmentes vendéglő belseje.

gessé válik a Good Templar-rendbe való belépés, ahol az alkoholtól mentes társas életet és további életmódjára erkölcsi támaszt talál. Aki tehát vagy maga, vagy a társa részére az iszákosság dolgában segítséget keres, forduljon bizalommal a „Good Templar-rend vezetőségéhez Budapestén, Pozsonyban, Kolozsvárt, Szegeden, Kolozsvárott, Sopronban, Nagyváradon, Nagybecskereken, Debrecenben, Medgyesen, Brassóban, Nagyszebenben, Zilahon vagy Zágrábban. Az újságokban hirdetett iszákosság

elleni gyógyszerek kivétel nélkül közönséges szédelgés, az iszákosságot *máskép, mint állandó nem ivással, gyógyítani nem lehet.* Az államok is szükségét érzik, hogy az alkoholkérdésben állást foglaljanak és törvényekkel és rendeletekkel meg akarják szorítani a szeszes italok fogyasztását, így a legtöbb államban foglalkoznak a kötelező vasárnapi munkaszünetnek a szeszes italok elárúsítására

38. Az iszákos ember háza tájéka

való kiterjesztésével és azzal az eredményes működést, kifejítő rendszerrel, amely jelenleg már a legtöbb európai államban is híveket szerzett és amelyet alapítója, Göteborg, svéd város neve után göteborgi rendszernek neveztek el. E rendszer kiveszi a kicsinyben való elárúsítást az egyes nyereszkedők kezéből és közhasznú társaságokra ruházza át. Ezáltal az alkoholjövedelem közcélokra, különösen az alkoholelles mozgalom támogatására, alkoholmentes vendéglők (37. kép), népkávéházak és könyvtárak alapítására fordítatik és ezek a társulatok egyszersmind gondos-

kodnak arról, hogy a szeszalárúsítást korlátozó törvények és rendeletek a gyakorlatban tényleg végre is hajtassanak, Ilyen képet (38. kép) mutat az iszákos ember háza-tájéka. Az udvar és a ház pusztul, a fedélen beesik az eső, a csűr düledezik. A gyermekek piszkosak, rongyosak el vannak csenevészede a sok éhezéstől. Az anyjuk betegen gubbaszt a küszöbön, és az apa dült tekintettel nézi nyomorúságukat.

Milyen más kép ez itt (39. kép), mindenütt vidámság, merészség, jókedv, a külső és belső rend jelei. Az apa

39. A józan ember háza tájéka.

gyönyörködve nézi a családja jólétét. Vajjon van-e ember, aki nem találja, hogy e két apa közül melyik a részeges és melyik a józan életű? Aki e két képet látja és meg-nézi, azt hisszük, nem kell neki magyarázni, hogy melyik életmódhoz tartsa magát.

Az alkohol feltalálója megismeri felfedezése valódi tulajdonságait, látja a betegség, bűn, nyomor és halál örült boszorkánytáncát, amelynek ő az okozója. Érti, hogy végtelen örvény tárult fel az emberiség előtt, amely elnyeléssel fenyeget mindenkit és rémületében maga is ebbe az örvénybe bukik. De a századok múlnak és a gonosz szellemet, – amelyet a gondolkozás, a bűvárlat idézett fel és amelylyel többé már nem bírt, – ismét csak korlátai közé szorítja a bűvárlat, a gondolkozás, a haladás, a világosság.

KÉPEK JEGYZÉKE

1. Alkimista műhely.
2. A tudós és áldozatai.
3. Szület.
4. Sörgyár pincéje.
5. A részeg Noé.
6. A részeg rabszolga a spártai gyermekek előtt.
7. Csábítás a kocsmá látogatására.
8. A részeg ember garázdálkodása családjá körében.
9. Gyilkosság a kocsmában.
10. Párbaj.
11. Az alkoholista az utca sarában fetreng.
12. Egészséges és beteg gyomor.
13. Józan és iszákos ember 20 és 32 éves korában,
14. Egészséges és beteg máj.
15. Vízkórságban szenvedő ember.
16. Egészséges és beteg szív.
17. Egészséges és beteg vese.
18. Delirium tremens.
19. A kórházból visszatért beteg a pálinkás üveg előtt.
20. Nyavalyatörős beteg.
21. Hülye ifjú.
22. Az asszony gyermekeivel felkeresi férjét a kocsmában.
23. Szombat este a pálinkás boltban.
24. Az iszákos kolduló családja.
25. Az első és az utolsó pohár.
26. Nagy Sándor.
27. Nagy Sándor csatája.
28. Octavianus Augustus.
29. Marcus Antonius.
30. Lepidus,

31. Kleopátra
32. Kleopátra halála.
38. Attila lakomája.
34. Kun László és Habsburgi Rudolf.
45. Apaffy Mihály.
36. Good-Templar gyermekünnepély.
37. Alkoholmentes vendéglő belseje.
38. Az iszákos ember háza tájéka.
39. A józan ember háza tájéka.

A 13., 25., 38. és 39. képek a „Polatsek-féle könyvkereskedés temesvári cég kiadásában megjelent nagy falitábláról valók.

Jegyzet. A szöveg között zárójelben adjuk a bemutatandó kép sorszámát. Beosztásuk olyan, hogy a felolvasó könnyen igazodik el, *hol adja meg a jelt* a vetített kép kicserélésére.